International Conference on
Linguistics, Literature And Translation

International Conference on Linguistics, Literature And Translation - double-blind peer-reviewed, monthly, open-access procedding published to get ecxellence on Research and Development. It publishes high-quality articles across the breadth of linguistics, literature and translation research. With its uniquely broad coverage, all articles are free to access across the globe, allowing authors to share their research and maximise its impact. The boletin on Linguistics, Literature And Translation is led by expert international editorial board members who take an objective approach to peer review, ensuring each research paper is reviewed and evaluated on its own scholarly merits and research integrity. Joining your work in the International Conference of Linguistics, Literature, and Translation means you will receive prompt and reliable publishing and a global platform for your research to reach its full potential.

QASIDALAR TURKUMIDA FAQRLIK TALQINI

Bekova Nazora Jo`rayevna
F.f.d, professor, Buxoro davlat universiteti
bekova.nazora@mail.ru

Ibroimova Mahliyo Najmiddinovna
Tayanch doktorant,Buxoro davlat universiteti
mahliyoibroimova9@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada Alisher Navoiyning “Tuhfatul afkor” qasidasi tasavvufiy-estetik yondashuv asosida tahlil qilinib, undagi darveshlik va faqrlik tushunchalari ijtimoiy-axloqiy g‘oyalar bilan uyg‘unlikda yoritiladi. Mavzuga oid ilgari olib borilgan tadqiqotlarda ushbu qasidada ifodalangan faqr va saltanat o‘rtasidagi ziddiyatning ijtimoiy va falsafiy mazmuni yetarlicha tahlil qilinmagan. Shu bois, maqolada poetik matn tahlili va semantik-mazmuniy tahlil metodlari asosida qasidaning asosiy g‘oyaviy yo‘nalishlari aniqlab beriladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, faqr martabasi Navoiy tomonidan ruhiy yetuklik, ilohiy muhabbat va axloqiy komillik timsoli sifatida talqin qilinadi, shohlik esa dunyoparastlik va nafskorlikning ramzi sifatida keskin tanqid qilinadi. Ushbu xulosalar Navoiy asarlarini zamonaviy ma’naviy-tarbiyaviy jarayonlarda qo‘llash imkoniyatlarini kengaytiradi va tasavvuf poetikasining hozirgi davrdagi ahamiyatini ko‘rsatadi.

Kalit so‘zlar: Alisher Navoiy, Tuhfatul afkor, faqr, tasavvuf, darveshlik, komil inson, axloqiy tanqid.

Kirish

Alisher Navoiy ijodining eng chuqur qatlamini tashkil etuvchi tasavvufiy qasidalar, xususan “Tuhfatul afkor” asari, darveshlik, faqr, ma’naviy kamolot kabi tushunchalarning poetik talqinini o‘zida mujassam etadi. Ushbu maqolada ushbu qasida orqali tasvirlangan darveshlik falsafasi, mansabdorlikka nisbatan tanqidiy yondashuv, komil inson timsoli hamda ma’naviy poklanish g‘oyalari ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Mazkur asar Navoiy ijodida faqat badiiy emas, balki ijtimoiy-falsafiy va axloqiy nuqtayi nazardan ham muhim manba hisoblanadi [1].

Maxsus o‘rganilgan “Tuhfatul afkor” qasidasida muallif shohlik, saltanat, dabdaba va riyo bilan ifodalanuvchi dunyoviy hayotni, unga zid bo‘lgan darveshlik va faqr martabasi bilan qiyoslaydi. Bu qarama-qarshilik orqali u inson axloqi, ma’naviyati, rostgo‘yligi va pokligi haqida chuqur fikr

yuritadi. Tasavvufda asosiy tushunchalardan biri bo‘lgan “faqr” moddiy dunyodan voz kechish, ruhiy boylikka erishish yo‘li sifatida ko‘rsatiladi. Bu borada shoir Jomiy siymosini ideal pir va komil inson sifatida talqin etadi. Mazkur yondashuv Ibn Arabiyning “vahdatul vujud”, Bahouddin Naqshbandning “Xalvat dar anjuman” kabi g‘oyalari bilan uyg‘unlashadi [5].

Ilmiy adabiyotlar tahlili va ilgari o‘rganilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, “Tuhfatul afkor” qasidasi yetarlicha chuqur o‘rganilmagan, ayniqsa, undagi ijtimoiy tanqid va axloqiy fazilatlarning poetik ifodasi ilmiy-tahliliy jihatdan keng yoritilmagan. Shu bois, maqolada sifatli kontentga ega bo‘lgan tahlil asosida ushbu asarning zamonaviy dolzarbligi, uni hozirgi ma’naviy tarbiya jarayonlarida qo‘llash imkoniyati tahlil qilinadi. Tadqiqot usuli sifatida matn tahlili, qiyosiy poetik tahlil va semantik izoh usullaridan foydalanilgan [2].

Tadqiqotdan kutilayotgan natijalar darveshlik g‘oyasining Navoiy ijodidagi badiiy modelini ochib berish, faqr va saltanat o‘rtasidagi ziddiyat orqali shoirning axloqiy qarashlarini aniqlashdir. Bu orqali shoirning ideal jamiyat haqidagi tasavvuri, axloqiy qadriyatlarga yondashuvi va badiiy mahorati ochib beriladi [4].

Ushbu maqolaning ilmiy natijalari nafaqat Navoiyshunoslik sohasi uchun, balki axloqiy-ma’naviy tarbiya, tasavvuf falsafasi va adabiy estetikani o‘rganuvchi fanlar uchun ham foydali bo‘lishi kutiladi. Shu bilan birga, zamonaviy inson uchun ham bu qasidadagi g‘oyalar ruhiy uyg‘onish, komillikka intilish va ijtimoiy adolatni anglashda ilhom manbai bo‘lib xizmat qiladi [3].

Xulosa

Ushbu tezisda tahlil etilgan “Tuhfatul afkor” qasidasi Alisher Navoiy ijodining yuksak namunasi bo‘lib, unda darveshlik va faqr martabasi orqali ma’naviy poklanish, axloqiy yetuklik va komil inson timsoli chuqur poetik vositalar bilan ifodalangan. Asarda shohlik va saltanat timsolida dunyoviy manmanlik, manfaatsizlik va riyo tanqid qilinib, buning aksi bo‘lgan faqrlik ilohiy muhabbat, rostlik, kamtarlik va ruhiy boylik sifatida ulug‘lanadi. Ushbu tahlil shuni ko‘rsatadiki, Navoiy zamonaviy insoniyat uchun ham dolzarb bo‘lgan ijtimoiy-axloqiy muammolarni ilgari surib, ularni tasavvufiy-estetik mezonlar orqali hal etishga intilgan. Tadqiqot natijalari Navoiyshunoslik, tasavvuf adabiyoti va axloqiy pedagogika sohalari uchun muhim nazariy asos bo‘lib xizmat qilishi mumkin. Kelgusidagi izlanishlarda qasidadagi so‘z o‘yinlari, muammo va tamsil san’atining falsafiy-ma’naviy yukini yanada chuqurroq tahlil qilish orqali Navoiy poetikasining zamonaviy talqini kengaytirilishi maqsadga muvofiqdir.

Adabiyotlar

1. A. Dalyan, «Mentality analysis in literature and mentality analysis of Ahmed Pasha’s Quasıda with Kerem Radiff», *Bilig*, т. 78, сс. 327–359, 2016.
2. Y. Öksüz, «Commentary of mehmed said on Qaside-i Khamriyya: Tarab-angiz», *Cumhur. Ilahiyat Derg.*, т. 23, вып. 1, сс. 395–413, 2019, doi: 10.18505/cuid.546912.
3. F. Uğur, «As An Example of Narrative Poetry, Vahid Mahtumi’s Date-Qasida About The Archery», *Turkbilig*, вып. 45, сс. 85–93, 2023.
4. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажагимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга қурамиз. – Тошкент: Ўзбекистон, 2017. –Б.488.
5. Мирзиёев Ш.М. Нияти улуғ халқнинг – иши ҳам улуғ, ҳаёти ёруғ ва келажаги фаровон бўлади. 3-том. – Тошкент: Ўзбекистон, 2019. – Б.310.